

UNIVERSITAS

Šafarikiana

KOŠICE 1993

ROČNÍK XXIII.

ČÍSLO 3-4

UDELENIE ČESTNÉHO DOKTORÁTU AMERICKÉMU VEDCOVI

Dňa 4.XI.1993 o 10⁰⁰ hod. vo veľkej zasadačke Rektorátu sa konalo slávnostné zasadnutie Vedeckej rady Univerzity P.J.Šafárika, rozšírené o Vedeckú radu Lekárskej fakulty UPJŠ, na ktorom bol udelený čestný titul "Doctor honoris causa" vo vednom odbore vnútorné lekárstvo Prof. Dr. Shaulovi G.Massrymu z Univerzity - Južná Kalifornia v Los Angeles, USA.

Zo slávnostnej promócie zverejňujeme nasledovné materiály:

I. Príhovor pána rektora UPJŠ prof. RNDr. Leva Bukovského, DrSc.

Dovoľte mi pri tejto slávnostnej príležitosti stručne pripomenúť naše poslanie - poslanie univerzity. V duchu národných a všeludských humanitných a demokratických tradícií nesie univerzita osobitnú zodpovednosť za rozvoj vzdelanosti ako súčasť kultúry celej spoločnosti a súčasne musí prispievať ku zvyšovaniu vedeckej, technickej a hospodárskej úrovne spoločnosti, nadväzujúc na celosvetový vývoj vedy a kultúry.

V súlade s tým, a aj v súlade s požiadavkami vysokej efektívnosti, učitelia a vedeckí pracovníci univerzity pre svoje vedecké bádanie potrebujú najprv informácie o výsledkoch výskumu iných, musia tieto výsledky využiť, prípadne na ne nadväzovať. Informácie o výsledkoch výskumu sa šíria obyčajne písomne alebo ústne. Ukazuje sa, že osobný kontakt je najúčinnější forma odovzdávania a výmeny poznatkov. Samozrejme, účinnosť tejto formy závisí od účinkujúcich osôb. Ak vstupuje do hry špičkový odborník, ktorý je ochotný svoje poznatky poskytovať iným, tak je to pomoc pre vedecké bádanie, a teda aj pre plnenie jedného z poslání univerzity, najúčinnější. Základnou povinnosťou univerzity a jej vedenia je sledovať kvalitu vedeckého bádania, sledovať jeho predpoklady - získanie vedeckých poznatkov. Ak vstúpi do hry špičkový odborník, ktorý s nadšením našim vedcom poskytne vedecké informácie, tak tohoto odborníka musíme identifikovať a spoločnosť na jeho výnimočnosť upozorniť. Dnešné slávnostné zasadnutie Vedeckej rady Univerzity P.J.Šafárika a Vedeckej rady Lekárskej fakulty UPJŠ chce prispieť k plneniu tejto základnej povinnosti našej univerzity.

Dear Professor Massry,

the University is supposed to cultivate and promote science and the arts by means of research, teaching and study. The University cannot do that without the cooperation and help of other scientific institutions. In any case, the cooperation and help is done by individual people.

The University must identify those who essentially contributed by their work to such a cooperation and, consequently, to the research of our teachers. Consider, please, that what is going on now, as our identification of an extraordinary case of contribution to the knowledge and to the development of research at our University.

Košice, 4.novembra 1993

Prof.RNDr. Lev Bukovský, DrSc.

II. Prejav prodekana doc. MUDr. Igora Šullu, CSc., zastupujúceho dekana LF UPJŠ, (preklad).

Vaša Magnificencia,

dovoľte, aby som podal stručný náčrt života a práce doktora Shaula G.Massryho, profesora biofyziky, fyziológie a vnútorného lekárstva a vedúceho Nefrologického oddelenia na Lekárskej fakulte Univerzity Južná Kalifornia v Los Angeles.

Profesor Massry sa narodil v Basre (Irak) 30. novembra 1930. Rodina sa čoskoro presťahovala do Palestíny, kde strávil svoje detstvo a mladosť. Doktor Massry promoval na Lekárskej fakulte Univerzity Hadassa v Jeruzaleme v roku 1955 a ukončil svoje vzdelanie v odbore vnútorného lekárstva na Lekárskej fakulte Univerzity v Tel Avive. Na Georgetownskej univerzite vo Washingtone D.C. mu bola udelená hodnosť v odbore nefrológie a potom sa presťahoval do USA. Hlboký záujem profesora Massryho a jeho venovanie sa práci sa stalo zjavným počas nasledujúcich tridsiatich rokov. Svoj hlavný záujem zamerlal na problémy akútnej a chronickej renálnej nedostatočnosti, bunkového metabolizmu a na úlohu kalcia a fosfátu v živých organizmoch. Jeho neuveriteľná produktivita v laboratórnom a klinickom výskume sa odráža vo viac ako 503 publikáciách, 66 článkoch, 23 knihách a monografiách.

Profesorovi Massrymu bolo udelených veľa hodností a poďakovaní mnohými univerzitami, organizáciami a nadáciami. Je skoro nemožné vymenovať celý ich zoznam. Rád by som spomenul len niektoré z nich.

Profesor Massry je čestným členom Belgickej kráľovskej lekárskej akadémie v Bruseli; čestným členom Poľskej akadémie vied; čestným členom Kráľovskej koľaje lekárov Írska; členom 15 amerických a medzinárodných vedeckých spoločností. Bol mu udelený titul "Doctor honoris causa" na Univerzite v Marseille (Francúzsko), na univerzitách v Katowiciach a Poznani (Poľsko) a na Univerzite v Bologni (Taliansko).

Je aktívnym členom Národného inštitútu zdravia a Americkej kardiologickej spoločnosti. Je prezidentom National Kidney Foundation a kandidátom na prezidenta Medzinárodnej spoločnosti pre výživu a metabolizmus pri renálnych chorobách. Je vydavateľom učebnice nefrológie, členom redakčných rád 6 nefrologických časopisov, vydavateľom dvoch významných svetových časopisov "American Journal of Nephrology" a "Mineral, Electrolyte and Metabolism". Bol čestným prednášateľom na viac ako 120 konferenciách a vedeckých stretnutiach.

Profesor Massry navštívil prvýkrát Košice v roku 1984. Svojou podporou prispel k založeniu Oddelenia klinickej nefrológie na IV.internnej klinike v Košiciach. Je priateľom našej krajiny a jej ľudí.

Vaša Magnificencia,

dovoľte mi, aby som na tomto mimoriadnom zasadnutí Vedeckej rady Univerzity P.J.Šafárika a Lekárskej fakulty predložil návrh na udelenie čestného titulu "Doctor honoris causa" v odbore vnútorného lekárstva profesorovi Shaulovi G.Massrymu.

III. ETICKÉ OTÁZKY TRANSPLANTÁCIE

(Výber hlavných myšlienok z ďakovného prejavu pána profesora Shaula G. Massryho)

V úvode svojho vystúpenia poďakoval profesor Massry za česť a za vyznamenanie preukázané mu udelením čestného doktorátu UPJŠ. Uvedol ďalej, že jeho záujem a styky so Slovenskom a Slovákmi trvajú už desaťročie. Počas tohoto obdobia navštívil Slovensko už trikrát a v rámci pracovných stretnutí vznikli tak viaceré formy jeho vedeckej a pedagogickej spolupráce.

Za tému svojho vystúpenia si zvolil problematiku, zaujímavú celú lekársku pospolitosť a menovite nefrológov, liečiacich ochorenia obličiek, ku ktorým patrí aj on sám.

Transplantácia orgánov (obličky, pečeň, srdce, pľúca, pankreas) dramaticky zmenila životné perspektívy tisícov ľudí, odsúdených na smrť pre nenávratné zlyhanie ich životne dôležitých orgánov. Transplantácia predstavuje u týchto jedincov jediný možný spôsob ich liečby a prežitia.

Problémy spojené s transplantáciou sa netýkajú len lekárov, ale aj príslušníkov náboženských, etických, sociologických a iných profesií.

Zostáva faktom, že sa nedajú nádeje väčšiny tých, ktorým ide o záchranu života a ktorí sú v tejto súvislosti odkázaní na transplantáciu, zatiaľ úspešne zrealizovať. Hlavným problémom ostáva nedostatok vhodných orgánov pre transplantáciu. Veľa chorých čaká na vhodný orgán pre transplantáciu. Mnohí z nich zomierajú však bez toho, že by sa pre nich našiel vhodný orgán-transplantát.

V USA ostávajú beznádejne dvaja z troch chorých na čakacej listine, pričom len u jedného z nich sa uskutočnila transplantácia. Denne zomiera 5 až 6 Američanov čakajúcich na transplantáciu. V roku 1992 z vyše 27 000 chorých v USA sa dočkalo transplantácie len 4 400 čakateľov. Nedostatok orgánov na transplantáciu predstavuje zatiaľ najzávažnejší problém. Na jeho lepšie ozrejenie potom citoval profesor Massry aj ďalšie výstražné číselné údaje. Uvedol, že v USA zomiera v nemocniciach ročne približne 15 000 chorých, z ktorých by bolo možné získať potrebné orgány na transplantáciu, no v skutočnosti sa získavajú orgány len od jednej tretiny z nich. Odhaduje sa, že z 1 milióna obyvateľov predstavuje 40 - 60 ľudí vhodných kandidátov na darcovstvo orgánu; v praxi je to ale len 20 ľudí.

K úspechu transplantácie nepomohla zatiaľ, napriek vyvinutému cieľovému úsiliu, ani široko osnovaná osvetová činnosť a využitie vplyvu a autority osobností z cirkevných kruhov, vrátane samotného pápeža. Chronický nedostatok vhodných transplantátov vyvoláva vážne etické a morálne problémy.

Dôležitou je i otázka, či majú byť orgány určené na transplantáciu, získané zo živých ľudí, predmetom predaja na voľnom trhu. V niektorých oblastiach sveta existuje predaj orgánov určených na transplantáciu v dostupnej cene. Žiaľ, peniaze nedostávajú len skutoční darcovia, ale aj priekupníci a tí, ktorí s nimi vypočítavo manipulujú. Profesor Massry sa stotožňuje s názorom, že takýto obchod s orgánmi je zásadne neprijateľný, neetický a nemal by byť ani dovolený. Obchodovanie tohoto typu musí rozhodne odsúdiť Svetová zdravotnícka organizácia a transplantologické spoločnosti.

Profesor Massry položil si potom otázku, čo možno v tejto ťažkej situácii s transplantáciou urobiť a súčasne poznamenal, že niet nateraz ľahkej a vyčerpávajúcej odpovede.

Na nedávnej konferencii americkej nefrologickej spoločnosti sa zvažovali možnosti získania orgánov pre transplantáciu z mŕtvych. Takýto projekt musí byť však v súvislosti s financovaním starostlivo pripravený a zorganizovaný a je potrebné rozhodne zabrániť jeho komercializácii. Nie je napríklad doriešená otázka, či platiteľom bude prijímateľ transplantátu alebo vláda. Kým sa tieto finančné otázky navyriešia, bude pretrvávajúci čierny trh s orgánmi-transplantátmi.

V závere svojho vystúpenia profesor Massry zdôraznil, že najvhodnejším riešením nedostatku vhodných transplantátov by boli orgány z niektorých druhov zvierat, geneticky prispôbiteľné človeku (sviňa, opica). Takéto riešenie je ale ešte veľmi vzdialené od konečného úspechu, hoci sa pod jeho osobným vedením uskutočňuje výskum xenotransplantácie z poverenia samotnej vlády.

Profesor Massry nakoniec uviedol, že sa modlí a verí, že výskum využitia xenotransplantácie u človeka bude úspešný.

IV. Ďakovný list prof. Dr. Shaula G. Massryho adresovaný pánovi rektorovi UPJŠ

SHAUL G. MASSRY, M.D.
BERNARD J. HANLEY PROFESSOR OF MEDICINE
CHIEF, DIVISION OF NEPHROLOGY
(213) 226-7337

November 9, 1993

Professor Leo Bukovsky
Rector University P.J.Safarik
Srobarova 57
041 80 Kosice
Slovak Republic

Dear Professor Bukovsky:

I am already back home but still enjoying the memories of Kosice. Both my wife and myself have tremendously enjoyed our visit to the Slovak Republic. You made us feel at home.

The ceremony of the Doctor Honoris Causa was magnificent and the social events were wonderful. I am extremely appreciative of these events. I believe that we just made new and lasting friendship which would prove rewarding to all of us.

Thank you again and look forward to seeing you soon in the future.

With warmest regards.

Sincerely,

Shaul G. Massry, MD

SGM/m

UNIVERSITY OF SOUTHERN CALIFORNIA, 2025 ZONAL A VENUE, LOS ANGELES, CALIFORNIA 90033

Viteka, strávil v Košiciach v dňoch 22. až 26. novembra tri plné pracovné dni. Ako vyplynulo zo záverečného rokovania, cieľ, ktorý sleduje naša univerzita, t.j. založenie štúdia turizmu a hotelierstva, je na dosah, a to napriek tomu, že bude potrebné splniť niektoré ďalšie predpoklady, ktoré nezávisia iba od samotnej UPJŠ.

■ Na dvojročné funkčné obdobie bol dňa 13. októbra zvolený nový výbor odborového zväzu za Rektorát a jeho jednotlivé pracoviská. Predsedníčkou výboru sa stala Mgr. Matilda Schwarzová z KCJ. Ďalšími členmi výboru sú: Magdaléna Korpálová - tajomníčka, Ing. Mária Fritzová - hospodárka, Magdaléna Dučaková a Ladislav Tomko.

■ Ak sme v čís. 1-2/1993 informovali v našej pravidelnej rubrike o pripravovanom otvorení anglickej knižnice na FF UPJŠ v Prešove, môžeme dnes našim čitateľom s potešením oznámiť, že toto resource centrum slávnostne otvoril v stredu dňa 24. novembra o 15⁰⁰ hod. pán rektor Bukovský za účasti pani Hilhorstovej z Britskej rady a zástupcov PdF a FF, ako aj hostí z košického centra Britskej rady.

■ Kresfanská akadémia mesta Košíc v spolupráci s Kresfanskou akadémiou UPJŠ usporiadali v dňoch 26.-27. októbra a 24. novembra prednáškové večery, na ktoré prijali pozvanie: pán James W.Sire a pán RNDr. Jiří Grygar. Kým pán Sire sa podielil s prítomnými o skúsenosti s výučbou etiky na amerických univerzitách, známy český astronóm sa venoval svojmu odboru zo svetonázorového pohľadu vedca. O prednášky, ktorých obsah zodpovedal úrovni ich prednášateľov, bol veľký záujem. Do budúcnosti bude potrebné uvažovať o väčších prednáškových priestoroch, ako aj o akciách podobného druhu.

■ Hneď na úvod Festivalu sakrálného umenia, ktorý usporiadal v dňoch 22.-30. 11. Magistrát mesta Košíc, odznel dňa 22. 11. o 1900 hod. v Dome umenia Koncert bohoslovcov, na ktorom sa popri bohoslovcoch zo Spišskej Kapituly predstavili aj spevácke zbory z oboch prešovských bohosloveckých fakúlt. Za skvelé sprostredkovanie krás duchovnej piesne, hudby a precíteného slova sa košická verejnosť odvdáčila búrlivým potleskom.

(ŠLP)

Vedenie Univerzity P.J.Šafárika informuje

Vedenie Univerzity
P. J. Šafárika infor-
muje:

- Na návrh Lekárskej fakulty UPJŠ bol na pôde

našej univerzity udelený čestný titul Doctor honoris causa v odbore vnútorné lekárstvo profesorovi Shaulovi G. Massrymu z Univerzity Južná Kalifornia, USA. Na slávnostnom akte odovzdávania doktorátu, ktorý sa uskutočnil dňa 4. novembra 1993 v aule rektorátu, sa okrem zástupcov vedeckého života univerzity zúčastnili aj ďalší pozvaní hostia. (Plný text ďakovného listu, ktorý prof. Massry zaslal na adresu pána rektora UPJŠ uverejňujeme).

■ Širšiu akademickú verejnosť iste bude zaujímať správa o uskutočnení vydateného celouniverzitného semi-

nára o štúdiu na UPJŠ, termín konania ktorého bol stanovený Kolégiom rektora na deň 10.12.1993. Prudké premeny, ktoré naša spoločnosť prekonáva v úsilí o svoju transformáciu, sa bytostne dotýkajú aj vzdelávacieho systému. Účastníci seminára sa pokúsili odpovedať na niektoré z hlavných problémov ďalšieho smerovania našej univerzity, jej jednotlivých fakúlt a pracovísk.

■ S obsahom najdôležitejších referátov a diskusných príspevkov z tohoto celouniverzitného seminára mienime oboznámiť širokú akademickú verejnosť v pripravovanom dvojčísle nášho časopisu

■ V poradí už druhú pracovnú návštevu absolvoval na UPJŠ pán Jean Danrey - odborný pracovník Inštitútu pre ekonomiku vzdelávania (IREDU) v Dijone. V doprovode riaditeľa Burgundského regionálneho zastupiteľstva v Prahe - pána Jozefa

Seminár lekárskych fakúlt SR a slávnostná vedecká konferencia pri príležitosti osláv 45. výročia vzniku Lekárskej fakulty UPJŠ

Dňa 21. októbra 1993 pri príležitosti osláv 45. výročia zriadenia Lekárskej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach sme uskutočnili dve podujatia, každé s iným zameraním: seminár lekárskych fakúlt Slovenskej republiky a slávnostnú vedeckú konferenciu.

Na dopoludňajšom seminári akademických funkcionárov všetkých troch slovenských lekárskych fakúlt a zástupcov ich Akademických senátov, ďalej riaditeľov slovenských fakultných nemocníc, prezidenta Asociácie nemocníc Slovenska a zástupcu Rady vysokých škôl hlavná pozornosť sa venovala aktuálnej otázke vzťahu lekárskych fakúlt ku fakultným nemocniciam, ako aj niektorým ďalším aktuálnym školským záležitostiam. V úvodnom referáte dekan LF UPJŠ **prof. Jurkovič** zhmuloval súčasné problémy lekárskych fakúlt, vyplývajúce z dvojkoľajnosti riadenia Fakultných nemocníc, z už zastaralého Štatútu fakultných nemocníc a zo započatej činnosti Národnej poisťovne. Účastníci seminára, ktorí sa stretli vo vyššie uvedenom zložení po prvý raz v svojej histórii v Košiciach, poukázali v následnej diskusii na možnosti riešenia uvedených problémov za podmienky, že situáciu zhodne pochopia i nadriadené orgány. Dekan Jeseniovej lekárskej fakulty UK v Martine **doc. Režňák** pozval prítomných na stretnutie, na ktorom sa má táto otázka riešiť už na vyššej úrovni za prítomnosti najvyšších reprezentantov Ministerstva zdravotníctva SR, Ministra školstva a vedy SR a riaditeľky Národnej poisťovne, pravdepodobne, v novembri 1993. Stretnutie a diskusia v Košiciach pripravila pre toto vrcholné rokovanie východiskový materiál a načrtla koncepčné riešenie. V tejto súvislosti bol upravený a schválený tiež návrh textu paragrafu o fakultných (univerzitných) nemocniciach a klinikách pre nový zákon o vysokých školách, predložený zástupcami bratislavskej le-

kárskej fakulty tak, aby vyhovoval všetkým slovenským lekárske fakultám.

V druhej časti spomínaného seminára informoval prodekan LF UK v Bratislave - **dr. Porubský** prítomných o zmene, týkajúcej sa osudu najstaršieho slovenského lekárskeho odborného časopisu, ktorým sú Bratislavské lekárske listy. Z finančných dôvodov, v snahe o zabránenie ich zániku, prevzala vydavateľskú činnosť v súvislosti s týmto vo svete citovaným časopisom bratislavská lekárska fakulta. LF UPJŠ ponúkla na tento cieľ finančnú pomoc a požiadala zároveň o členstvo v redakčnej rade. Na záver seminára bol vyslovený návrh na vydávanie skript pre medikov s celoslovenským určením, čím by sa súčasne zohľadnila dostupnosť aktualizovanej študijnej literatúry a predovšetkým požadovaná hospodárnosť.

Cez poľudňajšiu prestávku si účastníci seminára spolu s ďalšími hosťami osláv prezreli novozriadené múzeum starých lekárskych prístrojov, umiestnených v susedstve komplexu posluchárňami LF UPJŠ. Zbierka obsahuje už nepoužívané, historické lekárske diagnostické, liečebné a dokumentačné prístroje a pomôcky. Ide o trvalú expozíciu,

pri zrode ktorej stáli nielen pracovníci fakulty, ale aj členovia Klubu priateľov histórie medicíny a vedenie Technického múzea v Košiciach.

Popoludnie bolo venované slávnostnej vedeckej konferencii LF UPJŠ. V jej úvodnej časti predniesol dekan fakulty prejav o histórii vysokoškolského života v Košiciach a o rozvoji a súčasnosti LF a načrtol jej perspektívy rozvoja v rámci UPJŠ. Jubilujúcu fakultu pozdravil rektor UPJŠ, ako aj vzácní hostia z Martina, Bratislavy a Olomouca. Odborná časť konferencie sa konala netradične: všetky práce boli predložené vo forme posterov a ich autori v krátkom zhnutí uviedli v pléne podstatné charakteristiky svojich prác. Jedine touto formou v danom čase jej trvania bolo možné zabezpečiť, aby sa na vedeckej konferencii predstavili všetky pracoviská fakulty. Navyše, poslucháči tak získali ucelený pohľad na vedecko-výskumnú činnosť a jej zameranie na celej fakulte.

Vedenie LF začalo s pomenovávaním vybraných miestností fakulty menami jej významných pracovníkov už v roku 1992. Na vlnnejšej vedeckej konferencii Slovenskej chirurgickej spoločnosti bola pomenovaná poslucháreň č.1 menom jedného zo zakladateľov fakulty - **prof. MUDr. Jána Kňazovického**. V rámci terajšej slávnostnej vedeckej konferencie bola pomenovaná poslucháreň č.2 menom významného učiteľa a gynekológa **prof. MUDr. T. Schwarz**a. Aj touto formou si súčasní pracovníci pripomínajú históriu lekárskej fakulty. Vybrané mená významných členov pedagogického zboru LF UPJŠ nech pripomínajú - podobne ako na univerzitách v zahraničí - ich záslužnú činnosť v prospech fakulty a zdravotníctva nielen nám, ale aj ďalším generáciám lekárov, predgraduálne pripravovaných na Lekárskej fakulte UPJŠ v Košiciach.

Prof. MUDr. Ivan Jurkovič, CSc.
dekan LF UPJŠ

Katedra pedagogiky I. stupňa ZŠ Pedagogickej fakulty v Prešove UPJŠ v Košiciach s hlbokým zármutkom oznamuje, že dňa 4. novembra 1993 v skorých ranných hodinách vo veku 52 rokov náhle zomrel jej člen - znamenitý človek, vynikajúci pedagóg, vedecký pracovník a citlivý básnik **PhDr. Jozef Havran, CSc.**

Posledná rozlúčka so zosnulým sa konala v Dome smútku v Sečovskej Polianke dňa 6. novembra o 13⁰⁰ hod.

Tí, ktorí ste ho poznali, venujte mu, prosíme, tichú spomienku.

Členovia Katedry pedagogiky
PdF UPJŠ, Prešov

Životné náhody zasahujú zvláštnym spôsobom do reality nášho každodenného života. Takouto náhodou bola i moja mesačná študijná cesta do Veľkej Británie - do Oxfordu. Tridsať dní som mala možnosť získavať nové pohľady na prácu a život jednej z najstarších univerzít sveta. Pobyt v Oxforde mi dovolil nabažiť sa nielen architektonického kúzia stredovekého usporiadania univerzity. Pobyt v Oxforde mi dovolil nadýchať sa a naplno vdýchnuť i atmosféru úcty ku vzdelaniu, ku práci učiteľa vysokej školy, ku študentom a ich vzdelávacím ambíciám.

svoju životnú cestu, sa chcú stať učiteľmi. Department má svojich asi 150 študentov časovo plne k dispozícii a "nesúťaží" o ich čas s inými katedrami, odborními štúdiá. Štúdium trvá jeden školský rok a po úspešnom absolvovaní absolventi získajú postgraduálny certifikát pre vyučovanie, ktorý je vládou hodnotený ako základný dokument pre kvalifikované vyučovanie. Študenti tohoto postgraduálneho učiteľského štúdia prežijú 2/3 času na cvičných školách, ktoré vybrala univerzita spolu so štátnym školským dozom. Sú to školy 3-4 rôznych druhov, na ktorých sú žiaci vo veku medzi 11-18

cvičná škola uspokojila všetky požiadavky univerzity pre skupinu 10 "internistov". Professional Tutor a General Tutor sa delia o koordináciu práce podľa obsahu a požiadaviek tzv. základného programu (General Programme). Obidvaja tútori usporadúvajú po vzájomnej dohode prácu tak, aby odrážala originalitu školy, spontánnosť. Ich spolupráca je pravidelná a celoročná, sledujúca vzájomné efektívne napĺňanie strategických bodov programu. Professional Tutor a General Tutor sú spoločne zodpovední za týždenné semináre študentov na cvičnej škole, ktorými sa zdokonaľuje ich profesijná prípra-

Príprava učiteľov v Oxforde (Inšpirácia aj pre nás)

Prečo začínam svoj príspevok na tému prípravy učiteľov týmto osobitným vstupom? Pretože pobyt v Oxforde mi pomohol uvedomiť si i nové súvislosti univerzitnej práce - špeciálne v organizácii prípravy budúcich učiteľov.

V podmienkach Univerzity v Oxforde ide o špecifický, obsahovo i organizačne usporiadaný systém, ktorý nerealizuje žiadna iná vysoká škola v Anglicku. Oxforfský príklad plurality a alternatívosti univerzitného školstva demonštruje zároveň integráciu vysokého školstva do celkového vzdelávacieho systému štátu.

Pracovníci Department of Educational Studies (v našich podmienkach by to mohol byť ústav pedagogických vied) na Univerzite v Oxforde narušili od základu staré stereotypy v príprave učiteľov. V osemdesiatych rokoch experimentálne overili a potom zaviedli nový spôsob organizácie prípravy učiteľov. Vyvinuli systém, ktorý vo svojom obsahu i forme je založený hlavne na dialógu, spolupráci, na vzájomnom rešpekte pracovníkov univerzity a učiteľov nižších stupňov škôl. Z tohoto vzájomného konzultačného vzťahu a partnerstva obidvoch strán vznikol model, ktorý nesie názov: The Oxford Internship Scheme: Integration + Partnership in Initial Teacher Education.

Základná schéma prípravy (viď. obr. č.1.) vyžaduje postaviť študenta učiteľského zamerania do stredu pozornosti tak, aby si všetky spolupracujúce zložky uvedomili, že je pripravovaný na povolanie učiteľa.

Základným faktom (rozdielnym s našou organizáciou prípravy učiteľov) je to, že Department of Educational Studies pracuje so študentami, ktorí sú už tzv. graduovaní. Sú prevažne po trojročnom univerzitnom štúdiu toho-ktorého odboru. Na štúdium dennou formou sa ale často hlásia i starší uchádzači s niekoľkoročnou praxou, ktorí buď pre nezamestnanosť, alebo preto, že pocítili potrebu zmeniť

rokom.

Podľa vzoru lekárskej fakulty, kde sa medik stáva členom nemocničného prostredia s časťou zodpovednosti, frekvenciou PGCE (Postgraduate Certificate of Education) sú "internistami" týchto cvičných škôl. Preto sa zaužíval i názov projektu: Internship Scheme.

Základný model práce schémy je, že 150 študentov - interns je rozdelených po desať (5x2 páry) na jednotlivé školy. (obr. č.2.) Každý pár má na cvičnej škole prideleného skúseného učiteľa predmetu, ktorý je nazývaný mentor. Ďalej sú za prípravu, výcvik študentov zodpovední: University General Tutor, School Professional Tutor a Curriculum Tutor.

Heslovite možno ciele takto organizovanej prípravy vyjadriť nasledovne: - absolvent ročného interného štúdia na tzv. PGCE by mal byť schopný úspešne kooperovať s triedou; - mal by dobre rozumieť svojmu predmetu a vedieť ho vyučovať; - mal by v širokom kontexte výchovného systému dobre všeobecne hodnotiť a rozumieť sociálnym právam vo vyučovaní a výchovy; - absolventi by mali byť schopní čo najširšie, najkomplexnejšie prijať rolu učiteľa; - aby mohli študenti dosiahnuť tieto ciele, mali by zároveň byť schopní rozoznávať a chápať rôzne teórie učenia; - mali by byť schopní porozumieť žiakom, chápať rozdielnosť medzi nimi, rešpektovať individualitu žiakov; - študenti by mali rozvíjať uvedomené a sebou preferované, teoreticky zvládnuté spôsoby vyučovania; - mali by mať rozvinuté kritériá sebahodnotenia, ako i kritériá hodnotenia svojho vyučovania, učiteľskej praxe.

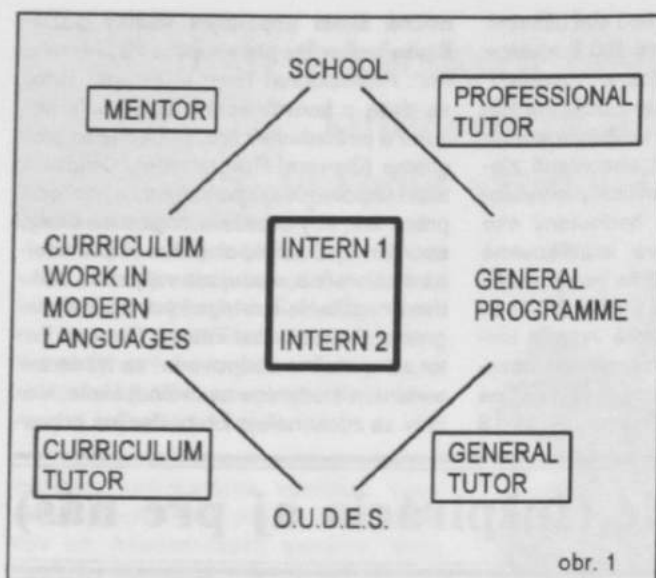
Úlohy jednotlivých článkov schémy pri plnení cieľov sú veľmi skrátené vyjadrené napríklad týmito činnosťami: Professional Tutor nesie zodpovednosť na "cvičnej" škole predovšetkým za koordináciu aktivity študentov. Prispieva do obsahu práce univerzitného Departmentu tak, aby jeho

va. Tútori z projektu partnerskej schémy sa pravidelne stretávajú i na pôde univerzity, aby rozvíjali prvky schémy v tesnej spolupráci s ďalšími učiteľmi univerzity.

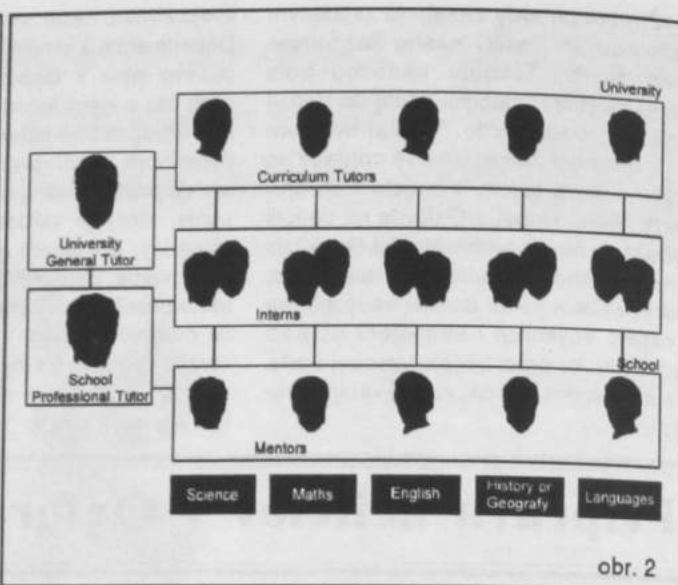
General Tutor je reprezentantom Univerzity - Departmentu a je koordinátorom práce na univerzite a cvičnej škole. Jeho úlohou je tiež dať vysoký kredit všetkým tútorom na cvičných školách. Zvýrazňuje tú stránku prípravy učiteľov, ktorá upozorňuje na to, aby študenti "nezapadli" iba do role učiteľov toho-ktorého predmetu. General Tutor zo širšej - univerzitnej a teoretickej pozície upozorňuje na mnohé dôležité výchovné javy - napr. na pastoračnú činnosť učiteľa, na jeho zodpovednosť pred štátom, na úlohy vo finančnom manažmente, na informačné technológie a pod.

Obsahové - curriculárne úlohy regulujú: Curriculum Tutor - z pôdy Departmentu a Mentor - z pôdy cvičnej školy. Atmosféra ich partnerstva je najdôležitejšia. Kvalita a rovnosť vzťahu týchto dvoch zodpovedných článkov schémy musí byť jasná predovšetkým študentom. Obidvaja - mentor i tútor sú priamo zainteresovaní na profesionálnom rozvoji študenta, na jeho aktivite v triede, na škole. Myslí sa najmä na prax realizovanú cez vyučovanie predmetu, ale nezanedbáva sa ani všeobecnejšie hľadisko zdokonaľovania sa študenta vo všeobecnej práci so žiakmi.

Curriculum Tutor nesie hlavnú zodpovednosť za rozvoj schopností a zručností študenta - napr. za jeho spôsobilosť efektívne pracovať v triede, kriticky porozumieť obsahu ním vyučovaného predmetu a pod. Úloha mentora v schéme partnerskej prípravy učiteľa spočíva v tom, aby poskytol študentovi možnosť budovať si svoju vlastnú učiteľskú skúsenosť, ktorá by mala byť koreňom, žriedlom jeho profesijnej kariéry. Kým Curriculum Tutor pracuje so študentami

obr. 1

obr. 2

komplexnejšie, univerzitne, mentor pomáha študentovi porozumieť určitému problému na konkrétnej báze školy, ktorá denno-denne prináša nepredvídateľné zmeny. Mentor pripravuje pre študentov - internistov postupný plán ich aktivít - napr. individuálnu prácu so žiakmi, učenie malých skupín, postupne celej triedy. Študenti sa spätoväzobne vyjadrujú ku svojim skúsenostiam, chybám, úspechom, hodnotia svoje napredovanie.

Veľmi stručne popísaný obraz špecifiky Oxforadskej tzv. Internship Scheme prípravy budúcich učiteľov je zaujímavý v mnohých ďalších aspektoch. Bolo by možné rozdiskutovať jeho klady a zvláštnosti, videné z nášho uhla pohľadu, ako aj z hľadiska našich tradícií a teoretických východísk. Už na prvý pohľad možno konštatovať, že táto schéma je blízka tzv. pragmaticko-technologickému chápaniu role učiteľa. Takéto chápanie role učiteľa sa opiera o názor, že človek má byť tak vzdelaný, aby mohol predvídať, rozvíjať priemysel, rozumne, čiže ekologicky najčistejšie zaobchádzať s prírodou. Učiteľ preto

presne definuje ciele, racionálne vyberá organizačné formy a metódy, využíva vyučovaciu technológiu, meria výsledky výučby vzhľadom k vytýčeným cieľom vzdelávania a výchovy študentov.

Z nášho krátkeho pozorovania fungovania tejto schémy prípravy budúcich učiteľov je obdivuhodne naplnená myšlienka partnerstva medzi univerzitou a školami nižších stupňov. Napriek tomu, že i náš systém prípravy učiteľov má tento kontaktný kanál, jeho realizácia je zatiaľ slabá. Školy nie sú zákonom viazané akceptovať všetky požiadavky fakúlt. Fakulty i školy sú slabo personálne pripravené na realizáciu praxe študentov.

Je nedostatok skutočných, tzv. cvičných učiteľov, nedostatok učiteľov fakúlt, ktorí by realizovali okamžité kvalifikované pozorovania alebo výstupov študentov. Je nedostatok materiálneho zabezpečenia na vysokých i cvičných školách. (Niekde dokonca nie sú ani stoličky, na ktoré by si pozorujúci študenti sadli.) Jedným z našich najväčších nepriateľov je akýsi fiktívny strach škôl z univerzitnej pôdy,

nedôvera ku vysokej škole, alebo i nenaplnené očakávanie škôl, že im vysoké školy v niečom konkrétne pomôžu. Vzájomné rozhovory ukazujú i na neodôvodnenú nedôveru učiteľov škôl v seba samých. (Tento jav zaznamenali i v podmienkach experimentu v Oxforde, ale vďaka dôsledne realizovanej partnerskej spolupráci sa im ho podarilo prekonať.)

V závere sa mi žiada vyjadriť nádej, že sa i v našich podmienkach postupne podarí prekonať túto izoláciu a naladiť naše úsilie v príprave učiteľov tiež na požadovanú nôtu partnerstva a spolupráce vysokých škôl a škôl nižších stupňov. Prvým rozhodným krokom by tu malo byť i legislatívne stanovenie štatútu cvičných-fakultných škôl.

Doc. PhDr. Marta Černotová, CSc.
Katedra pedagogiky FF UPJŠ
Prešov

MAĎARSKO - SLOVENSKÉ KONZORCIUM UNIVERZITNÝCH KNIŽNÍC PRE INFORMATIKU

V dňoch 7.- 8. septembra 1993 sa na Zemplínskej Širave uskutočnilo v poradí už tretie stretnutie účastníkov Maďarsko - slovenského konzorcia univerzitných knižníc pre informatiku, pre ktoré používame tiež skrátený názov HUSLOLNET. Vzhľadom na to, že výsledkom našich stretnutí je spoločný projekt, ktorému správna rada Mellon Foundation v lete tohto roku poskytla fi-

nančné prostriedky na jeho realizáciu, považujeme za potrebné oboznámiť touto cestou akademickú verejnosť našej univerzity o cieľoch tohoto konzorcia i o samotnom projekte.

Iniciátorom myšlienky založiť medzinárodné konzorcium knižníc bola Národná Széchényiho knižnica v Budapešti. Riadiaci a odborní pracovníci maďarskej národnej knižnice pochopili,

že pri súčasnej, na oboch stranách klesajúcej finančnej podpore tejto oblasti, môže regionálne, príp. medzinárodné zoskupenie vytvoriť širšie možnosti pri uspokojovaní informačných potrieb väčšieho okruhu záujemcov.

Už prvé stretnutie budúcich členov konzorcia v októbri 1992 v Miškolci potvrdilo záujem všetkých oslovených knižníc vytvoriť kooperatívne združenie binárodného charakteru. Najmä z maďarskej strany bol záujem o účasť v konzorciu mimoriadny. Vzhľadom na skutočnosť, že jednou z úloh konzorcia bolo vypracovať projekt vzájomného sieťového prepojenia a spoločného využívania knižničných a informačných zdrojov, prostredníctvom ktorého sa konzorcium bude uchádzať o grant americkej nadácie Mellon Foundation, obmedzil sa dočasne počet členov konzorcia na piatich. Maďarsko - slovenské konzorcium univerzitných knižníc pre informatiku tvoria v súčasnosti: Kenézy Central Library of the Medical University (Debrecín), University Library of the Lajos Kossuth University (Debrecín), Central Library of the University of Agricultural Sciences (Debrecín), Central Library of the University of Miskolc a Univerzitná knižnica Univerzity P.J.Šafárika v Košiciach.

Z viacerých možných oblastí spolupráce sa hlavným obsahom spoločného projektu stalo počítačové komunikačné prepojenie univerzitných knižníc v Košiciach, Miškolci a Debrecíne za účelom vytvárania a využívania dokumentografických a faktografických databáz, výmeny a spoločného využívania CD-ROM databáz, vývoja a využívania multimediálnych aplikácií. Cieľom kooperácie je zvýšenie úrovne informačných služieb pre vedeckých a odborných pracovníkov a študentov univerzít vo všetkých troch mestách a tiež prístup k informáciám zo strany ďalších inštitúcií v tomto regióne.

Aj keď ide zatiaľ výlučne o univerzitné knižnice s často zhodným alebo príbuzným vedeckým a vzdelávacím profilom, väčšie rozdiely sa u knižníc konzorcia prejavili v rozsahu fondu, tiež v technickom vybavení knižníc a množstve vlastných alebo zakúpených informačných databáz. Najlepšie sú v tomto smere "vybavené" univerzitné knižnice v Debrecíne, ktoré sa za finančnej pomoci Svetovej banky pripravujú na implementáciu automatizovaného integrovaného knižničného systému Voyager (USA) a sieťového prepojenia medzi všetkými najdôležitejšími inštitúciami

v meste, v rámci siete UNIVERSITAS. Za zmienku stojí napríklad aj skutočnosť, že len jedna z týchto knižníc vlastní v súčasnosti 35 databáz z rôznych odborov. Skúsenosti s ich využívaním a sprístupňovaním, aj v rámci lokálnej siete, sú pochopiteľne výhodou maďarských knižníc. V prípade našej knižnice sa prejavili trvalé nízke investície do tejto oblasti i zaostávanie, pokiaľ ide o technickú vybavenosť a počet médií.

Knižnice konzorcia upozornili v projekte na prvoradý cieľ - vytvoriť takú hardwarovú a softwarovú infraštruktúru na báze CD-ROM, ktorá umožní rovnaký prístup participujúcich piatich knižníc k informačným databázam. Technológia CD-ROM bola uprednostnená vzhľadom na svoju progresívnosť, ale aj veľké zaostávanie v našich podmienkach. Prezentácia alebo využívanie niektorých databáz vždy vzbudzujú mimoriadnu pozornosť používateľov, žiaľ, finančné dôvody nedovoľujú knižniciam zakúpiť ani tie najdôležitejšie bázy dát z jednotlivých vedných odborov. K dosiahnutiu predpokladaného efektu vzájomnej výmeny informácií je potrebné zabezpečiť dostatočné množstvo báz dát CD-ROM. Predpokladáme, že vzhľadom na príbuzné alebo identické predmetné oblasti knižníc konzorcia bude možná koordinácia ich nákupu, rozšírenie ich spektra a počtu. Súčasťou projektu je aj návrh na vývoj a využívanie multimédií. V tejto oblasti sme skutočne ešte len v začiatkoch, napriek ich nesporným prednostiam. Pokiaľ ide o ich uplatnenie v knižniciach, vidíme možnosti ich využitia pri tvorbe faktografických databáz v určitých špecifických odboroch (napr. anatómii, fyziológii, chémii) a pri využití už existujúcich databáz pre výukový proces.

O telekomunikačnom prostredí tohto projektu sa rozhodne v blízkej budúcnosti. Je však nevyhnutné, aby v každom meste boli lokálne univerzitné siete navzájom prepojené a zdroje simultánne využiteľné. Ideálnym riešením prepojenia UPJŠ v Košiciach s maďarskými partnermi by bolo prenajatie pevnej linky Košice - Miškolc. Prenajatie takejto linky je však v súčasnosti nad finančné možnosti našej univerzity, a preto sa v projekte odporúča využívanie existujúceho spojenia cez INTERNET.

Realizácia projektu predpokladá nemalé finančné prostriedky nielen na vybudovanie potrebnej infraštruktúry, ale

aj na zakúpenie báz dát. Vzhľadom na túto skutočnosť boli v návrhu formulované minimálne a maximálne požiadavky. V tzv. "minimálnom pláne" sú zakalkulované ceny za hardware, software a jeho inštaláciu. Pochopiteľne, že navrhnutý projekt by bol zbytočný v prípade, ak by neexistoval dostatočný počet informačných médií a zdrojov, ktoré by tematicky vyhovovali čo najväčšiemu okruhu záujemcov. Zoznam vytypovaných báz dát a cenové vyjadrenia ich sieťových verzií obsahuje tzv. "maximálny plán" projektu každej zúčastnenej knižnice.

Zadávatelom projektu bola Národná Széchényiho knižnica, ktorá si vzala na seba zodpovednosť za celkovú realizáciu projektu, t.j. zabezpečenie získania grantu, vlastné monitorovanie a profesionálne konzultácie, a tiež podávanie správ o priebehu praktickej realizácie projektu. Informáciu z úvodu tohto príspevku doplníme o sumu, ktorou nám prispela Mellonova nadácia na tzv. "minimálny plán", - ide o 425 000 USD pre všetky zúčastnené knižnice. Grant sa viaže na prísne podmienky realizácie projektu, napr. do konca tohto roku musí byť jasná technická realizácia projektu, ukončený výber dodávateľa a realizátora prác. Na úspešnosť "prvej etapy" sa viaže uvoľnenie finančných prostriedkov pre tzv. "maximálny plán" vo výške asi 240 000 USD z Nadácie Georga Sorosa.

Vzhľadom na súčasný nákladný alebo komplikovaný prístup k viacerým informačným zdrojom považujeme projekt za významný a prínosný pre všetkých, ktorí informácie potrebujú pre svoju prácu, výuku a vzdelávanie. Joint venture knihovníkov, informačných pracovníkov a zamestnancov zúčastnených univerzít je symbolický a je praktickou ukážkou príkladnej spolupráce inštitúcií v dvoch susediacich štátoch. Za našu univerzitu sa v tomto projekte angažujú Univerzitná knižnica a Ústav výpočtovej techniky. Radi však uvítame aktívnu spoluprácu odborníkov aj z iných pracovísk UPJŠ, ktorí majú skúsenosti s podobnou problematikou a chcú prispieť k úspešnej realizácii projektu.

PhDr. Darina Kožuchová
riaditeľka Univerzitnej knižnice

RNDr. Valéria Novitzká, CSc.
riaditeľka Ústavu výpočtovej
techniky UPJŠ

Slovenská asociácia Rímskeho klubu prehovorila na pôde UPJŠ

Dňa 7.10.1993 sa konalo v zasadačke Rektorátu UPJŠ stretnutie členov Slovenskej asociácie Rímskeho klubu.

V jeho úvode odznel hodnotný referát RNDr. P. Vojtáša, CSc., o knihe A. Kinga a B. Schneidera: "Prvá globálna revolúcia".

Táto kniha je vlastne súhrnnou informáciou o tom, ako Rímsky klub hodnotí súčasnú svetovú situáciu, aké navrhuje riešenia a čo konkrétne podnikol a podniká. Rímsky klub bol založený v roku 1968 asi so 100 osobnosťami z 53 zemí, bez politických ambícií, rôznych kultúr, ideológií, ale s jednotiacim spoločným záujmom o budúcnosť ľudstva. Práca klubu sa riadila a riadi základným heslom: "Premýšľaj globálne, a jednaj lokálne!" s 3 základnými koncepčnými rysmi, ktorými sú:

1) globálny prístup k rozsiahlym a komplexným problémom sveta, v ktorom trvale narastá vzájomná závislosť medzi jednotlivými národmi;

2) sústredenie sa na problémy, politiku a alternatívy z hľadiska dlhodobšej perspektívy v činnosti vlád, ktoré sú nútené reagovať priamo na bezprostredné problémy v horizonte svojho budúceho rozhodovania;

3) snaha o hlbšie pochopenie interakcií zložitej spleti súčasných problémov - politických, ekonomických, sociálnych, kultúrnych, psychologických, technologických a ekologických.

V roku 1972 zadal Rímsky klub skupine kompetentných odborníkov z MÚ štúdiu, ktorá vyšla pod názvom "Hranice rastu" a počas svojej doterajšej existencie vydala už ďalších 18 správ.

Podľa názoru jeho členov sú dominujúcimi prvkami svetovej problematiky: populačné explózie na Juhu, makrovplyv človeka na životné prostredie, zmeny v ľudskom správaní sa (iracionálne hnutie, terorizmus) a rast výrazného individuálneho a kolektívneho sebectva. Odpadlo jadrové ohrozenie, ale riziká ohrozenia života existujú, sú väčšie ako v r.1972.

Kniha Prvá globálna revolúcia je členená do dvoch častí: I. časť **Problematika** a II. časť **Resolutika**. Pre závažnosť a aktuálnosť obsahu, ako aj jej odporúčanie čitateľskej akademickej obci chcel by som detailnejšie charakterizovať jednotlivé kapitoly tejto knihy.

Prvá časť knihy sa venuje diagnóze hlavných ukazovateľov súčasnej celosvetovej situácie (v ďalšom uvádzame heslovité názvy kapitol a paragrafov a kde treba, dávame aj trochu obsahu.) V jej úvode sa charakterizuje naša doba ako doba prechodu k informatickej spoločnosti (predošlé obdobia sú obdobiami lovu a zberu, poľnohospodárstva a priemyslu).

Autori v kapitole **Smrť zmien** popisujú zmeny v nasledovných paragrafoch: - **Ekonomické fašizmo** (presúva sa do Tichomoria, trhové mechanizmy sú nedostatočné, lebo fi-

nančné špekulácie fungujú) - **Vzájomná závislosť národov** (OSN, MMF, Svetovej banke, GATT,...) - **Prebudené menšiny a nacionalizmus** (Katalánci, Skóti, Íri, Baskovia, Korzika, Južoslávia, ktorí odmietajú nadvládu veľkej byrokracie; zdá sa, že etnická identita je obecné potrebná, je vrodená, tendencia zjednocovania ľudstva a sebaurčenie sú zlučiteľné!) - **Vývoj** (Rozvojové zeme; Je dobrá európska cesta pre všetky zeme a kultúry?) - **Populačné explózie** - **Životné prostredie** (skleníkový efekt, dážď toxických látok, kyselý dážď, ozón,...) - **Pokroky vo vede a technike**, - **Svetové financie** (vnútorná zadĺženosť v USA, ...) - **Strata hodnôt**.

Autori v kapitole **Niektoré oblasti aktuálneho záujmu** podrobnejšie rozoberajú predošlé obsahy v paragrafoch: - **Rast ľudskej činnosti**, **Celosvetové ohrozenie a jeho energetické dôsledky**, - **Celosvetové zabezpečenie potravín**, - **Populačný oštras**, - **Informačná spoločnosť** (nebezpečie of Big Brother'a. Bude málo kvalifikovanej práce, ale ľudská dotornosť, vedomie vlastnej užitočnosti je a bude základnou potrebou).

Kapitola **Medzinárodné blúdenie svetovej ekonomiky** podrobnejšie rozoberá ekonomický stav: - **v USA** (ročný deficit 140 mld \$, zadĺženie sa blíži k ročnému hrubému produktu), - **v Japonsku** (prebytok ročne 38 mld \$) - **ES** (sa vymaní z eurosclerosis a smerujú k zjednoteniu), - **v rozvojových zemiach** (zadĺženosť, ktorá vzniká zmenou hodnoty dolára v úrokovej sadzbe) a **v Strednej a Východnej Európe**.

Kapitola **Náznaky solidarity** konštatuje istý optimizmus vo vzájomnej ochote si pomáhať, pričom nevládne aktivity sú účinnejšie.

Autori v kapitole **Nákup** popisujú vákuum po rozpade vojenských blokov, ale aj po rozpade rodiny či morálnych ideálov vo svete a kladú si otázku, čím toto vákuum je a bude zaplnované, aby bola zachovaná mierová budúcnosť ľudstva.

V kapitole **Choroba ľudstva** autori popisujú krízu rodiny a mládú generáciu, odvrhujúcu tradičné hodnoty; odvážne kritizujú hromadné oznamovacie prostriedky.

V **Resolutike**, v druhej časti knihy, (od solution - riešenie; resolutika = metóda na hľadanie riešení v globálnych systémoch) hneď v jej úvode sa konštatuje, že dozrela potreba prijat' morálny kódex - vlastný etický prístup, založený na vynárajúcich sa všeľudských hodnotách, ako východiska v medzinárodných vzťahoch s ohľadom na kultúrne rozdiely a pluralizmus.

V kapitole **Tri najnaliehavejšie oblasti** autori podávajú náznaky riešení, resp. príspevky do diskusie pre hľadanie riešení, v paragrafoch - **Pušky a chlieb, meče a pluchy** (v otázke konverzie a tvorby hospodárskej recesie), - **K otázke životného prostredia ako základnej podmienke prežitia** (nielen liečba, ale aj prevencia, potreba svetového projektu pre nájdenie čistého zdroja energie), - **Rozvoj versus zaoštvávanie** (nedostatky

rozvojovej politiky posledných 20 rokov - snaha o rýchlu transformáciu na sever, problém miest a politickej opozície v mestách, populáčna politika, účinnosť lokálnych iniciatív, úloha vlád v boji proti korupcii, úloha medzinárodných inštitúcií).

V kapitole **Riadenie, vláda a možnosti vládných systémov** autori sa kriticky zaoberajú chorobami demokracie, ktoré poznáme z denného života, ale takisto kritizujú aj činnosť OSN.

V kapitole **Factory rezolútky** sú opísané tie hybné páky, ktoré podľa názoru autorov dosiahnu u ľudí permanentnú adaptabilitu na zmeny a schopnosť prekonať vlastnú pasivitu a prispieť k riešeniu globálnych problémov sveta. Sú to: výchovný proces, veda a technika (nové technológie získavania energie) a hromadné oznamovacie prostriedky (autormi dosť kritizované).

V kapitole **Motivácie a hodnoty** autori konštatujú, že globálna spoločnosť nemôže vzniknúť bez čerpania energie zo zdrojov morálnych a duchovných hodnôt. **Resolutika** zvyrazňuje potrebu zapojenia a aktivizácie každého, lebo možnosť zmeny je v motivácii a hodnotách konania a aj preto, lebo chovanie národov vyplýva z chovania jednotlivcov. Nemáme čakať na rozhodnutie vodcov, ale sami musíme urobiť mnoho vlastných múdrych rozhodnutí.

V diskusií referent funkčne pripojil vlastnú úvahu o duchovnej ekológii ako o možnom jazyku a modeli hľadania globálnych riešení v židovsko-kresťanskej kultúrnej sfére, či už zo stanoviska viery alebo ideologickej filozofie, alebo aj bez nich. Možno konštatovať, že človek má dve zložky: duchovnú (resp. duševnú) a materiálnu. Zrejme, duchovný svet má svoju vlastnú ekológiu (či už v reči Biblie alebo v reči chápanej ako syntaktický model - popisujúci sémantiku duchovnej, resp. duševnej ekológie), - človek môže byť duchovne zdravý, chorý (zrodí sa, umrieť), potrebuje však duchovnú potravu (prameň čistej vody), ale sú tu aj ekologické znečistenia (hriech, vina, komunikačné prostriedky) a zrejme najväčšie kontraverzie sú o liečivých či ekologicky očistených prostriedkoch alebo postupoch. Prísada duchovného/duševného sveta má svoju fyziológiu a zákonitosti, ktoré treba poznávať a rešpektovať práve tak, ako rešpektujeme frontálny zákon. To je ďalší rozmer globality problémov (nielen ich celosvetová dimenzia, ale aj celostné dimenzie človeka z duše a tela), ktorý zrejme bude treba brať do úvahy pri prekonávaní sebectva a konzumného životného štýlu, ktoré sú nežiadúcim jediným prameňom tohto sveta.

Ďalej odznela zaujímavá prednáška doc. PhDr. Júliusa Rybáka, CSc., na tému "Civilizácia Európy z pohľadu MUDr. Pavla Straussa", a prednáška predsedu Slovenskej asociácie Rímskeho klubu Prof. RNDr. Beloslava Riečana, DrSc., "Club of Rome - Rímsky klub" - o činnosti asociácie na Slovensku.

RNDr. Peter Vojtáš, CSc.

Podnety z návštevy vo Švajčiarsku

V dňoch 2.- 4.6.1993 sa konalo v Ženeve medzinárodné kolokvium na tému **Príroda a botanické záhrady 21. storočia**. Kolokvium bolo načasované na obdobie, keď Botanická záhrada v Ženeve si pripomenula 175. výročie svojej existencie. Na kolokviu bola zaznamenaná bohatá účasť pracovníkov botanických záhrad, vysokých škôl, vedeckých ústavov, pracovníkov ochrany prírody a kultúrno-osvetových inštitúcií takmer zo všetkých krajín jednotlivých kontinentov. Celkový počet účastníkov podujatia bol 207. Početné bolo zastúpenie aj botanických záhrad z Čiech a Slovenska. Zo Slovenska, okrem mňa, boli prítomní pracovníci z Dendrobiologického ústavu a arboréta SAV v Slepčanoch a z Ministerstva ŽP, odbor ochrany prírody. Kolokvium rokovalo v nasledovných 4 sekciách: 1. Úloha botanických záhrad v ochrane prírody 2. Management a činnosť botanických záhrad 3. Výchova v botanických záhradách 4. Záhradnícka architektúra a botanické záhrady.

V sekcii **Úloha botanických záhrad a ochrana prírody** sa prezentovali a diskutovali problémy postavenia, poslania a významu botanických záhrad pri záchrane ohrozených populácií rastlín in situ. Boli prezentované rôzne projekty, v ktorých botanické záhrady zohrali významnú úlohu pri samotnom štúdiu, kultivácii a renaturalizácii ohrozených populácií v jednotlivých fyto geografických celkoch našej planéty. Zaujímavý referát predniesol J.R. Akeroyd na tému: **"Botanické záhrady a ochrana európskej flóry"**. V tomto príspevku reagoval na súčasné trendy v devastácii životného prostredia a poukázal na možnosti záchrany ohrozených druhov v botanických záhradách ex situ. Okrem priamej záchrany ohrozených taxónov je veľmi dôležité štúdium biológie ohrozených druhov a rastlinných spoločenstiev, ako aj zabezpečenie ochrany ich biotopov. J. R. Akeroyd zdôraznil, že v Európe je ohrozených vyše 12 000 rastlín, hlavne v južnej Európe. Predniesol návrh ako pestovať ohrozené druhy v botanických záhradách ex situ a v spolupráci s pracoviskami ochrany prírody zabezpečovať praktickú ochranu in situ. Pri štúdiu jednotlivých ohrozených druhov sa zistili nové skutočnosti, ktoré doteraz neboli publikované, resp. nevenovala sa im patričná pozornosť z dôvodu nepoznania ich biológie. Na základe štúdia biológie ohrozených druhov je možné vypracovať osobitný režim ochrany a management pri ochrane ohrozených biotopov a ich populácií. Tento trend v činnosti botanických záhrad bude aj v budúcnosti naďalej pokračovať, hlavne v štúdiu biológie ohrozených druhov a navrhovaní postupov pri ich ochrane. Botanická záhrada UPJŠ v Košiciach v tomto smere vyvíja ciele aktivitu; konkrétne, od r. 1992 rieši grantový projekt **"Štúdium vybraných ohro-**

zených druhov flóry Východoslovenského regiónu".

V sekcii **Management a činnosť botanických záhrad** boli prezentované výsledky, ktoré sa dosiahli zabezpečovaním jednotlivých činností botanickými záhradami v súčinnosti s medzinárodnými organizáciami, akými sú Botanical Garden Conservation International (BGCI) a International Association of Botanical Gardens (IABG) pri ochrane ohrozených druhov. Dr. P.W. Jackson z BZ v Kew informoval prítomných o činnosti BGCI pri záchrane jednotlivých druhov, hlavne v tropických pralesoch. V tropických oblastiach antropickou aktivitou dochádza k najdrastickejšiemu zmenám jednotlivých biotopov. Keď napr. je registrovaných asi 2/3 druhov, ktoré sa vyskytujú v trópech, potom úbytok tropických dažďových lesov, ktorý je spôsobený výrubom a vypaľovaním vegetácie na obrovských plochách, môže vyústiť až do masového hynutia rýchlou, ktorá nemala v histórii našej planéty obdobie. Podľa biogeografických údajov sa odhaduje rýchlosť úbytku druhov na 1 druh za deň až 1 druh za hodinu. To znamená, že ide o 33 - 50% druhov v období rokov 1970 -2000. Iné odhady sa pohybujú medzi 15 - 50%, čo predstavuje 500 -700 tisíc druhov vyhynutých druhov do konca nášho storočia. Žiaľbohu, veľké množstvo taktó zmiznutých druhov zostane pre človeka a svetovú vedu už celkom nepoznaných. Značné množstvo organizmov bude iba katalogizovaných a popísaných podľa svojich morfológických znakov. O ich úlohe v ekosystéme, alebo o zvláštnostiach metabolických procesov nebude už možné získať ďalšie informácie.

Veľmi zaujímavé boli prednášky a praktické ukážky z **výchovy v botanických záhradách**. V mnohých krajinách sa tejto problematike venuje zvýšená pozornosť s cieľom vytvoriť v širokých vrstvách obyvateľstva povedomie a vzťah k ochrane a tvorbe životného prostredia. Množstvo botanických záhrad v svojej činnosti využíva expozičné zbierky, materiál, tematicky zamerané akcie na spoznávanie zaujímavostí v rastlinnej ríši, odborné prednášky, kvízy a súťaže na vytváranie environmentálneho povedomia u návštevníkov všetkých vekových kategórií. Botanické záhrady, ktoré sú pri univerzitách a vysokých školách, sa aktívne podieľajú vo vyučovacom procese pri zabezpečovaní výuky z botanických disciplín, ekológie a ochrany a tvorby životného prostredia. Veľmi dobre spolupracujú s ochranárskymi inštitúciami, inými výchovno - vzdelávacími organizáciami a prostredníctvom tzv. priateľov botanickej záhrady a zaujímavými klubmi širia myšlienky spoznávanie tvorby a ochrany životného prostredia. Pri tejto činnosti im výrazne pomáhajú nielen materské pracovi-

ská, ale veľkú mieru zainteresovanosti preukazujú orgány štátnej správy a samosprávy v mieste územného pôsobenia botanických záhrad, ako aj rôzne ochranárske a záujmové inštitúcie, sponzorstvo a nadácie.

Na kolokviu boli prezentované veľmi zaujímavé poznatky, návrhy a riešenia zo **záhradnícko-architektonickej problematiky**. Botanické záhrady, okrem toho, že sú miestom sústredenia druhovej bohatosti rastlín, vedeckými, edukačnými a kultúrovýchovnými inštitúciami, majú zároveň zladené uzavreté celky s vysokou odbornou a estetickou hodnotou. Samozrejme, že dosiahnuť takýto stav a úroveň si vyžaduje nielen odborne erudovaných pracovníkov na všetkých pracovných postoch, ale aj patričné finančné zabezpečenie na výstavbu, údržbu a prevádzku jednotlivých expozičných celkov. Príkladom takejto inštitúcie je Conservatoire et Jardin botaniques de la Ville de Genève. Táto záhrada bola založená v r. 1817. Je situovaná do centra Ženevy v blízkosti Ženevského jazera na ploche cca 30 ha. Celý jej komplex pozostáva z administratívnej budovy, knižnice, v ktorej je zhromaždených okolo 200 000 kníh a 15 000 časopisov, vedeckých laboratórií, obchodu s botanickými suvenírmi, rastlinami, záhradníckymi potrebami a knihami s botanickej a záhradníckou problematikou, expozičnými skleníkmi s tropickou a subtropickou flórou, alpináriom, zbierkami mediteránnej flóry, expozičnou exotického vtáctva, Herbárium s cca 5 miliónmi herbárových položiek, kaviareň, s plochami, vyhradenými pre pikniky, kultúrne a edukačno-výchovné podujatia. Vysokoškolskí pracovníci záhrady sa podieľajú na riešení výskumných úloh, ktoré sú z nasledovných vedných odborov: taxonómia, fyto cénológia, populačná ekológia, karyológia, chorológia, ekobiológia, etnobotanika a ochrana a tvorba životného prostredia. Početný je veľmi kvalifikovaný kolektív stredoškolských pracovníkov (záhradníci, laboranti, sprievodcovia expozičných zbierok, pracovníci knižnice, herbária a pod.). Okrem odborných a kultúrovýchovných podujatí, je táto botanická záhrada reprezentatívnym miestom pre návštevníkov Ženevy, kde sa konzultujú a uzatvárajú dohody o spolupráci, finančných transakciách a ďalších aktivitách spoločenského života. Je sprístupnená verejnosti po celý rok a spolu s ďalšími kultúro-historickými pamiatkami a modernou architektúrou pozoruhodne dotvára nena-podobiteľný kolorit Ženevy.

RNDr. Sergej Mochnacký, CSc.
riaditeľ BZ UPJŠ

Prof. PhDr. Ján Hvozdík, DrSc., sedemdesiatpäťročný

Našej odbornej psychologickej - ale aj pedagogickej - verejnosti nie je potrebné nášho jubilanta zvlášť predstavovať. Každý, kto mal a má do činenia s pedagogickou, školskou a poradenskou psychológiou, vie, že ide o priekopníka školskej psychológie, jednak ako interdisciplinárne ponímanej vednej disciplíny, jednak ako prakticky koncipovanej psychologickéj disciplíny pre učiteľov, jednak ako špeciálnej profesie. Naš jubilant svojou vedeckovýskumnou prácou - vlastnou, i ním podnietenou a organizovanou - prispel ku vzniku tejto psychologickéj disciplíny u nás a k jej rozvoju v medzinárodnom meradle. Svojou celoživotnou pedagogickou, osvetovou a publicistickou činnosťou kliesnil cestu k uplatneniu psychologických poznatkov a k ich využitiu tými, ktorí majú na starosti vzdelávanie a výchovu. Snažil sa ich presvedčiť, že bez poznávania a poznania dieťaťa a jeho jedinečného komplexu príčin a podmienok, za akých je aktívne, nemožno ho ani usmerňovať, ani vychovávať, ani vzdelávať bez rizika, že to bude viac škodlivé, ako osočné.

V styku s praxou, no najmä vďaka neustálemu úsiliu vždy presnejšie a komplexnejšie uchopovať empirické dáta terénnym výskumom, zistil, že čoraz viac žiakov je v situácii, keď potrebujú pomoc. Venoval teda tiež obrovské organizačné úsilie na projektovanie mnohých psychologických inštitúcií, ale aj na ich reálny vznik a fungovanie.

Ako sa stal priekopníkom v toľkých smeroch? Ján Hvozdík sa narodil 6. októbra 1918 v Parchovaniach, na Zemplíne. Po stredoškolských štúdiách v Košiciach a Michalovciach študoval na Slovenskej univerzite v Bratislave, kde získal aj doktorát a neskôr postupne všetky vedecké a pedagogické hodnosti. (Tu sa mi žiada pripomenúť, že ako nestraník sa k nim dostával iba vďaka svojmu viacnásobne prevyšujúcemu splňovaniu vtedajších odborných kritérií, ako aj trepezlivému čakaniu...).

Začínal ako stredoškolský profesor vo viacerých mestách východného Slovenska. Svoju dráhu vysokoškolského učiteľa začal v Prešove ako vedúci katedry pedagogických vied, kde sa podieľal na učiteľskej príprave budúcich učiteľov od r. 1953. Tu vidím konkrétny začiatok toho celoživotne sa prepletajúceho komplexu príčin a dôsledkov veľmi rozmanitej a mnohostrannej aktivity jubilanta. Nemožno učiť budúcich učiteľov umeniu úspešne vzdelávať všetky deti bez poznávania dieťaťa a jeho problémov v školskej

práci. Vo svojej prvej významnejšej knižnej monografii "**Vzťah žiaka ku školskej práci**" upozornil na rozhodujúci význam motivácie žiaka ku školskej práci a k učniu. Spočiatku extenzívny empirický výskum priniesol základné zmapovanie mnohorakosti príčin školských neúspechov. V päťdesiatych rokoch - navyše v prostredí bez tradície pracného zberu empirických dát a rovnako pracného detailného vyhodnocovania, štatistického spracovávania - bol Hvozdíkovo spôsob vedeckovýskumnej práce priekopnícky. Darom si vedecká obec všimla jeho výsledky - vtedy sa ešte ani nechýrovalo o tom, sledovať kvalitu práce niekoho podľa citácií - z vysokej školy musel odísť. Podujal sa teda na projektovanie psychologického pracoviska v Košiciach, čo sa mu aj podarilo zrealizovať osem rokov predtým, ako vyšiel príslušný dekrét na zriadenie siete pedagogicko-psychologických poradní. Kto žil v tej dobe, ten vie, že to znamenalo húževnato hľadať spôsoby, ako nájsť cestu k mocným, ako ich presvedčiť o potrebe podpory tohoto projektu. Psychologická výchovná klinika, zriadená r. 1959 v Košiciach, sa ukázala životaschopnou inštitúciou pod vedením svojho prvého riaditeľa, ale stále bojovala s nedostatkom psychológov. Absolventi zo "západu" sa tu usadili iba veľmi zriedka. Naš neúnavný jubilant sa teda pustil do projektovania a potom i do realizácie štúdiá psychológie na našej Univerzite P.J.Šafárika. Katedra odbornej psychológie pri FF UPJŠ v Prešove, so sídlom v Košiciach, začala svoju činnosť r. 1968. Nová účelová budova pre Krajskú pedagogicko - psychologickú poradňu, ktorej ideový návrh, ako aj úspešná realizácia je taktiež výsledkom iniciatívy a húževnatého úsilia nášho jubilanta, bola projektovaná a vybudovaná ako psychologické pracovisko, v ktorom bolo dost priestorov pre individuálne vyšetrenia, pre realizáciu skupinových psychoterapeutických aktivít rôzneho druhu, ale aj ako školiace pracovisko pre študentov psychológie.

Ani v týchto časoch obrovského pracovného vypätia náš jubilant neprestal vo svojej vedeckovýskumnej práci. Naopak, z tohoto obdobia pochádza druhá jeho najvýznamnejšia knižná monografia "**Psychologický rozbor školských neúspechov žiakov**" (vydalo SPN, Bratislava, r. 1970 a 1973), ktorá sa dočkala dvoch vydaní a najväčšieho množstva pozitívnych ohlasov a citácií aj zo zahraničia. Profesor Hvozdík v tomto čase už bol členom výboru medzinárodnej spoločnosti školskej psychológie International School Psychology (1969 - 1979) a člen

om redakčnej rady časopisu School Psychology International (1970 - 1983). Do svojej ďalšej vedeckovýskumnej práce zapájal čoraz viac spolupracovníkov, pracovníkov poradne, členov katedry i študentov. V tomto štádiu išlo profesorovi Hvozdíkovi už nielen o extenzívny, ale i o intenzívny výskum, v ktorom zaberalo veľa miesta experimentálne overovanie najrôznejších rozvíjajúcich poradenských programov. Nestačilo poznať, že žiak môže zlyhávať v škole aj pre mnoho presne určiteľných mimointelektových príčin, bolo treba zistiť, či tieto príčiny pôsobia nezvratne v rozvoji osobnosti dieťaťa, alebo nie. Nazhromažďilo sa tak obrovské množstvo solídne vedecky preukazného materiálu od Hvozdíka, ale aj od jeho spolupracovníkov a potom i od študentov, aspirantov, ktorý umožnil jubilantovi otriast mnohými dovtedy postulovanými koncepciami v pedagogike i pedagogickej psychológii. Ťažisko jeho publikačnej činnosti sa posunulo na tvorbu nových teórií a spoluprácu poradenskej psychológie ako novej psychologickéj disciplíny. Odtiaľ bol potom ďalší krok priamo ku vyprofilovaniu školskej psychológie, ako sme ju charakterizovali v úvode. Zatiaľ najvýznamnejšia knižná monografia pána profesora Hvozdíka sa volá "**Základy školskej psychológie**" (SPN, Bratislava, 1986). V organizátorskej práci pokračoval tým, že sa stával vedúcim koordinátorom rozsiahlejších vedeckovýskumných projektov so spolupracovníkmi z celej bývalej federácie. Na našich pravidelných vedeckých seminároch na Štrbskom Plese - kam veľmi radi chodili špičkoví vedci z celej federácie, či už ako spoluriešitelia alebo ako veľmi nároční oponenti záverečných správ výskumných úloh - to skutočne "iskrilo" vedeckou dišputou nad výsledkami - no najmä nad ich možnou mnohorakou interpretáciou. Pán profesor Hvozdík sa vedel nielen úprimne tešiť z prezentácie dobre vykonanej výskumnej práce iných, vycítiť perspektívnosť, objavnosť originálnej myšlienky, ale aj neustále nabádať všetkých ku dôsledne-

jšíemu dpracovaniu výsledkov do aplikovateľnej podoby. A potom sa ich usiloval čo najskôr dostať do praxe. Napr. aj cestou najrôznejších vedeckých kolégií (na MŠ), vedeckých rád, redakčných rád, komisií pre udeľovanie vedeckých hodností, školením aspirantov a i. Obetavo pomáhal - toto trvá podnes - pri zvyšovaní kvalifikácie každého, kto si to zaslúžil - posúdením práce, napísaním hodnotenia publikovaných alebo kvalifikačných textov, školil aspirantov, bol členom množstva vedeckých komisií, vedeckých rád a redakčných rád. (Trúfam si odhadnúť, že pán profesor Hvozdiak asi nacestoval najviac kilometrov zo všetkých našich renomovaných členov vedeckých a redakčných rád.)

Rada by som ešte pripomenula bohatú publicistickú činnosť nášho jubilanta. V záujme detí v škole rozvíril diskusiu o ich preťažovaní. V čase tabuizácie akékoľvek kritiky socialistickej školy to bol tiež priekopnícky čin a len vďaka následnému politickému vývoju sa nestal príliš riskantným. Idea o možnom kvantitatívnom, ale i kvalitatívnom preťažovaní žiakov, založenom na nerešpektovaní individuálnych potencialít a individuálneho tempa i spôsobu zvládania rôznych druhov vzdelávacích aktivít u každého jednotlivca, viedla k presadzovaniu nevyhnutnosti všestrannej diferenciácie žiakov. Podľa môjho názoru, jubilant tým kliesnil cestu ku koncepciám a realizácii alternatívneho školstva v súčasnom období u nás.

Nebolo mojím cieľom vypočítať všetky pozoruhodné aktivity pána profesora Hvozdiaka počas celého jeho plodného, čínorodého života. Skôr mi išlo ako ontogenetikovi o to, pokúsiť sa o taký "eriksonovský pohľad" na jeho životnú dráhu, kde produktivita jasne víťazila nad stagnáciou i v podmienkach a chvíľach, kedy by sa iní boli do nej určite utiahli. Preto sa teraz môže náš jubilant spravodlivo a zaslúžene tešiť aj z víťazstva integrity osobnosti, prejavujúcej sa v pozitívnom prijímaní a prehodnocovaní všetkých svojich životných peripetií v minulosti, ako aj v schopnosti pozitívne prežívať súčasnosť s rodinami svojich troch synov a manželkou, o ktorej sa vždy vyjadroval s láskou, úctou a vďačnosťou. Preto je tiež schopný s nádejou sa pozeráť do budúcnosti a veriť, že jeho najschopnejší žiaci - ktorí sa už vytiahli medzi špičkových odborníkov - obstoja aj v procese veľkých súčasných spoločenských zmien.

Milý Janko, v mene našej univerzity úprimne Ti želáme dobré zdravie a veľa radosti z tých drobných životných darov, na ktoré si doteraz nemal dosť času.

Ad multos annos!

Doc. PhDr. Eva Šimová, CSc.
Katedra psychológie FF UPJŠ

Životné jubileum doc. PhDr. Jolany Nižníkovej, CSc.

Rok 1943 bol rokom vrcholicej II. svetovej vojny. V celosvetovom zápase totalitných i protitotalitných síl tiekla krv takmer na všetkých kontinentoch. Ale vojna sem, vojna tam, na Slovensku aj v tom roku hojne prichádzali na svet deti. Neskoršie sa ukázalo, že to boli deti na svet s úce, inteligentné, príbojné, nejedno z nich sa v dospelosti stalo významnou osobnosťou kultúrneho i vedeckého života na Slovensku. Na FF UPJŠ sa to ukázalo, keď študenti narodení v tomto roku prichádzali v roku 1960 do prvého ročníka. Len na filologických katedrách pracujú nateraz štyria kľúčoví pracovníci patriaci ku "generácii 1943"; jednou z nich je naša jubilantka, narodená 17. júla 1943 v Solivare pri Prešove.

Keď sa Jolana Krajcarová po absolvovaní jedenástročnej strednej školy v Košiciach stala r. 1960 študentkou prvého ročníka FF UPJŠ v Prešove, odboru slovenčina - ruština, nikto ešte vtedy netušil, že jej osudy budú raz úzko späté s osudmi a úspechmi tejto fakulty. Ako študentka dala o sebe veľmi skoro vedieť; dosahovala vynikajúce študijné výsledky, prejavovala sa ako samostatne rozmyšľajúca a s oficiálnymi trendmi a tézami neraz spontánne nesúhlasiacou osobnosťou s výrazným sklonom k presnému a zároveň jemnému rozmyšľaniu o problémoch jazyka. Čoskoro sa jej pozornosť sústredila na otázky syntaxe. Pravda, do ľudských osudov zasahuje veľa činiteľov. Jolana Krajcarová sa už onedlho volala Nižníková, zakladala si rodinu a na istý čas bolo práve toto v popredí jej záujmu. Začala učiť slovenčinu, ruštinu a latinčinu na Strednej zdravotníckej škole v Prešove. Stala sa veľmi dobrou stredoškolskou profesorkou, úspešne vychovávala svoje tri deti, ale stále máločo svedčilo o jej budúcej univerzitnej kariére.

Kardinálny obrat nastal v roku 1972. Problémy s výučbou syntaxe sa katedra slovenského jazyka a literatúry pokúsila riešiť výchovou odborníka z radov vlastných absolventov formou internej aspirantúry. Konkurz na toto miesto absolvovala mladá, ale už pedagogicky skúsená a tvorivo zameraná J. Nižníková s istotou a jej štúdium pod vedením akademika Ľudovíta Nováka prebiehalo hladko a úspešne. Školiteľ jej poskytol najmä veľmi dobrú všeobecnójazykovednú prípravu. Pravda, sám sa na syntax nešpecializoval, preto aspirantka musela vo voľbe témy a výskumnej metodológii postupovať v mnohom samostatne. Slovenský syntaktický výskum sa v tých rokoch koncentroval predovšetkým na analýzu gramatického jadra vety, slovesného predikátu a s ním spätých vetných členov. J. Nižníková sa však orientovala na oblasť, ktorej sa venovalo menej pozornosti - na výskum tých konštitutívnych prvkov vety, z ktorých pozostáva časť nazvaná v generatívnej syntaxi mennou skupinou. Na túto problematiku sa sústredila v rigoróznnej práci **Pôvod a sémantika prívlastkových predložkových pádov** (1977) a ucelený pohľad na jeden z fakultatívnych, ale pritom zásadne dôležitých vetných členov podala v kandidátskej práci **Atribút v slovenčine** (1977). Po úspešnej obhajobe kandidátskej práce jej ďalšia bádatelská činnosť vyvrcholila v habilitačnej práci **Priestavok v slovenčine** (1980), kde podala svojský pohľad na jeden z najsopnejších problémov slovenskej syntaxe.

Z povedaného možno vyvodíť, že J. Nižníková rada riešila (a stále rieši) syntaktické problémy buď vo všeobecnosti zanedbávané alebo pre svoju komplikovanosť nejednoznačne riešené. Má pritom stále na zreteli najmä pedagogicko-didaktický dosah skúmanej problematiky. Preto vychádza z metód, pojmov a termínov overených tradíciou, z "módnych" výskumných postupov uplatňuje len tie, v ktorých vidí perspektívu praktického uplatnenia. Problémy však nastali pri publikovaní výsledkov jej bádania. Koncom sedemdesiatych rokov, ako sme na to už poukázali, napísala vlastne tri monografické práce, každú na takej úrovni, že by bola mohla byť publikovaná knižne. Bohužiaľ, najrozličnejšie reštrikcie v publikačných možnostiach takéto ucelené publikovanie znemožnili. Takto najdôležitejšie výsledky jej prác môžeme poznať iba torzovite, z publikovaných štúdií. Svoje poznatky jubilantka syntetizovala v monografickej práci **Menná skupina v slovenčine**, ktorá čaká na uverejnenie a treba dúfať, že v dohľadnom čase vyjde - paradoxne - ako autorkina prvá knižná publikácia. Mimoriadne by bola potrebná pre učiteľskú verejnosť autorkina **Praktická príručka slovenskej skladby pre učiteľov**, ktorá v súčasných macošských ekonomických pomeroch akosi nemôže natrafiť na ochotného vydavateľa.

A bolo by to treba, lebo tým by sa vari najvlastnejšie realizovalo zameranie autorkinej bádatelskej i pedagogickej práce - výchova dobre odborne i ľudsky pripravených stredoškolských profesorov. Azda nikto z členov katedry nesleduje tento cieľ tak dôsledne ako práve doc. Nižníková. Už dvadsať rokov prakticky v úplnosti "obhospodaruje" na katedre výučbu syntaxe. Dobré pripravila z tejto disciplíny rad našich absolventov; tí najlepši sa dostali až do centra slovenskej lingvistiky - do Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, kde sa venujú práve syntaxi. Je učiteľkou v najvlastnejšom zmysle tohto slova. Je dôsledná, prísna, neraz zdanlivo až rigorózna - predsa (ba azda práve preto) si vie získať dôveru svojich študentov, vie brániť ich oprávnené záujmy a pomôcť im dobrou radou v náročných životných situáciách. Funkcia vedúceho učiteľa ročníka bola problematickým "výdobytkom" na vysokej škole totalitného obdobia; ona ju však dokázala natoľko zľuďštiť, že bola priam "mamou" jej zvereného ročníka. Podobne vedela dať ľudský rozmer aj organizačne náročnej a totalitou zbyrokratizovanej funkcii prodekania pre študijné veci. Bolo to azda preto, že jej osobnosťou črtou je úsilie po harmónii, po vyrovnaní a tlmení konfliktov v každom spoločenstve, v ktorom sa pohybuje: medzi najbližšími v rodine, medzi kolegami a priateľkami na katedre, medzi spolupracovníkmi na fakulte, medzi študentami na prednáškach a seminároch, na konzultáciách a pri vedení diplomových prác.

Zdá sa, že si pani docentka Nižníková šťastne vybrala rok 1943 za rok svojho narodenia. Zarádila sa do dobrej, produktívnej generácie, ktorá sa vedela popasovať s úskaliai mnohých nepriaznivých historických okolností uplynulého obdobia. Táto generácia nám ešte má čo povedať, má nás ešte čím obohatiť. Možno to očakávať aj od našej jubilantky. Jej terajšie bádatelské zameranie - výskum komunikačných typov viet s osobitným zreteľom na rozkazovacie vety a vyjadrovanie zdvorilosti - je v úplnom súlade s jej osobnosťou dominantami: s dôsledným plnením povinností a harmonizáciou ľudských kontaktov. Želáme jej, nech tieto črty naďalej v dobrom zdraví prenáša na celé svoje okolie.

Doc. PhDr. Juraj Furdík, CSc.

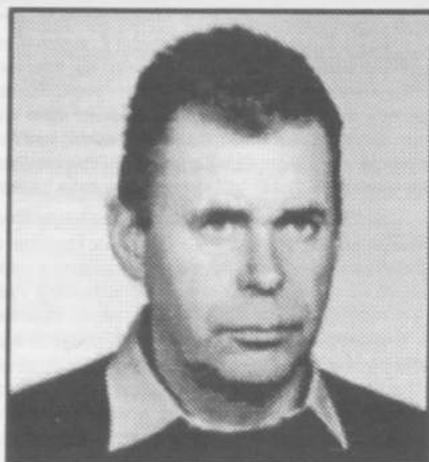
Koncom tohoto roka sa dožíva 55. rokov doc. MUDr. Ján Klímo, CSc., prednosta kliniky rádioterapie a onkológie Lekárskej fakulty Univerzity P.J.Šafárika.

Doc.MUDr. Ján Klímo, CSc., sa narodil 16. novembra 1938 v Martine. Jeho otec - prof.MUDr. Zoltán Klímo bol jedným zo spoluzakladateľov LF UPJŠ a jeho matka - Dr. Mária Klímová bola prekladateľkou zahraničnej literatúry. Mladší brat -prof.Ing. Vladimír Klímo, CSc., je t.č. dekanom strojníckej fakulty Technickej Univerzity v Košiciach. Jubilant má jedného syna - elektrotechnického inžiniera.

Jubilant začal chodiť do základnej školy po skončení druhej svetovej vojny v Martine, neskôr v Košiciach. Po jej ukončení študoval na II. Jedenástočnej strednej škole v Košiciach (terajšie Gymnázium na Šrobárovej ul.), kde v roku 1956 zmaturoval. V rokoch 1956 - 1962 študoval na Lekárskej fakulte UPJŠ v Košiciach, kde v roku 1962 promoval. Už v V. ročníku štúdia medicíny ako študent prejavil záujem o klinickú onkológiu a rádioterapiu, keď pracoval na vtedajšej Rádiologickej klinike ako vedecká pomocná sila. Po promócií nastúpil na Rádiologickú kliniku FN v Košiciach ako sekundárny lekár. V roku 1963 vykonal skrátenu základnú vojenskú službu u Pohraničnej stráže v Znojme.

Špecializáciu I.stupňa z odboru rádioterapie vykonal v roku 1966 na I.LF v Bratislave. Na základe súbehu bol dňa 1.3.1967 prijatý na LF UPJŠ Košice ako odborný asistent. Špecializáciu II.stupňa z rádioterapie vykonal v roku 1972 na I.LF v Bratislave. V roku 1977 zakončil štúdium vysokoškolskej pedagogiky obhájením záverečnej písomnej práce. Vedeckú hodnotu kandidáta lekárskej vied na tému "Význam kombinácie methotrexátu s rádioterapiou v liečbe pokročilých karcinómov ústnej dutiny" obhájil v roku 1979 na terajšej Masarykovej

Doc. MUDr. Ján Klímo, CSc., päťdesiatpäťročný

univerzite v Brne. Nadstavbovú špecializáciu z klinickej onkológie získal v roku 1981 na I.LF v Bratislave. Treba poznamenať, že funkciu odborného asistenta s desaťročnou hodnosťou CSc. vykonával plných 22 rokov a až v roku 1989 po rôznych ťažkostiach, s akými sa v tom čase stretávali nestranníci, bol na LF KU v Bratislave habilitovaný z odboru roentgenológia a rádiológia. V roku 1989 bol zvolený za prednostu kliniky rádioterapie a onkológie LF UPJŠ v Košiciach a v roku 1992 bol konkurzným pokračovaním menovaný prednostom uvedenej kliniky na štvorročné obdobie.

Doc.MUDr. Ján Klímo, CSc., má osobitný vzťah k pedagogickej práci. Už ako sekundárny lekár vyučoval na Strednej zdravotníckej škole v Košiciach. Potom ako odborný asistent viedol praktickú výučbu z rádioterapie a onkológie pre poslucháčov IV.ročníka LF. Teraz ešte tiež prednáša a vedie niektoré praktické cvičenie z uvedeného predmetu. V roku 1992 bola onkológie na LF UPJŠ v Košiciach hodnotená Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO) ako jedna z najlepších v Európe, na čom má náš jubilant

so svojimi spolupracovníkmi nemalú zásluhu. Viackrát sa zúčastnil zahraničnej letnej prázdninovej praxe ako vedúci študentov LF. Bohatá je

aj jeho prednášková a publikačná činnosť. Publikoval vyše 50 odborných a vedeckých publikácií, z toho 7 v medzinárodných časopisoch. Je spoluautorom troch vysokoškolských učebných textov z rádioterapie a onkológie. Odprednášal vyše 100 odborných prednášok, z toho niekoľko medzinárodne. Je členom komisie pre udeľovanie hodnosti kandidáta lekárskej vied, členom výborov odborných spoločností rádioterapie a klinickej onkológie. Je členom Akademického senátu LF UPJŠ a Akademického senátu UPJŠ, ako aj členom Vedeckej rady LF UPJŠ.

Doc.MUDr. Ján Klímo, CSc., je pokračovateľom tzv. košickej onkologickej školy, ktorú založili jeho učители - prof. MUDr. E.Kunštadt, DrSc., a doc.MUDr. M.Klvaňa, CSc., ktorých si jubilant veľmi váži a snaží sa vždy jednať s podriadenými a s chorými tak, ako sa to naučil od svojich predchodcov.

Aj pri časovej zaťaženeosti a starostiach pri vedení kliniky, pedagogickej práci a funkciách na rôznych fórach si jubilant nájde čas na svoje obľúbené športy - plávanie a lyžovanie, nájde si čas aj pre problémy mladších lekárov, ktorým vždy ochotne poradí a povzbudí ich tak do ďalšej práce.

Vážený pán docent, milý náš jubilant, dovoľte nám, aby sme Vám do ďalších rokov života zažehali veľa šťastia a zdravia. Preto šťastie na prvom mieste, lebo ako ste raz vtipne poznamenali, že človek musí mať v živote viac šťastia ako zdravia, pretože aj na Titanicu boli všetci zdraví, a predsa nedoplávali k cieľu svojej cesty.

MUDr. Igor Andrašina,
odb. asistent a spolupracovník,
Klinika rádioterapie a onkológie

Okrúhleho životného výročia narodenín sa dožili títo učители,

- 70 rokov: Ruth MILAROVÁ - laborantka - PF
65 rokov: Doc. Jozef ŠPERKA - Kat.pedagogiky - PdF
55 rokov: Helena POLÁČKOVÁ - odb.referentka - LF
Doc. Michal SALÁK, CSc. - Kat.fyziky - PdF
50 rokov: Katarína GAJDOŠOVÁ - tech.prac. Kat.geografie - PdF
Štefánia KARASOVÁ - odb.referentka - R UPJŠ

vedeckí pracovníci a zamestnanci UPJŠ:

- Elena KATUŠČÁKOVÁ - mzdová prac. - R UPJŠ
Mária KOZÁKOVÁ - PF
JUDr. Eva KUSKOVÁ - VORŠ - R UPJŠ
Mária RYBÁROVÁ - upratovačka - PrF
RNDr. Ján SURŽIN, CSc. - odb.asistent - LF
PhDr. Michal TOKÁR - odb.asistent KVv - PdF

Všetkým našim oslávencom pri príležitosti výročia ich narodenín srdečne gratulujeme. Do ďalších rokov života im prajeme pevné zdravie, veľa úspechov v osobnom, rodinnom i občianskom živote, hodne radosti, spokojnosti, šťastia, ale aj chuti prekonávať ďalšie životné ťažkosti a prekážky, prispievať k rozvoju našej univerzity, ako aj Božieho požehnanie.

UNIVERSITAS
Šafarikiana

- Vydáva: Rektorát UPJŠ Košice, Šrobárova 2, tel.: 62 226 08 • Predseda redakčnej rady: Doc. PhDr. Július Rybák, CSc. • Vedúci redaktor: PhDr. Július Hank • Členovia redakčnej rady: Marián Milčák, Marta Součková, PaedDr. Jana Kocvárová, Ing. Radomír Mlýnek, JUDr. Mikuláš Mikolaj, CSc., Mgr. Ján Krajčák, Ing. Jozef Palaščík • Tlač: Olympia spol. s r. o. - Edičné stredisko UPJŠ v Košiciach • Adresa vedúceho redaktora: Katedra jazykov UPJŠ, Mojmirova 2, 040 01 Košice, tel.: 62 243 12 • Univerzitný časopis vychádza ako mesačník, 10-krát ročne, pre vlastnú potrebu.